

viszonyok érdekében. Egy-egy botrány után mind a szervezetek delegáltjaiban, mind magukban a szervezetekben könnyen megrendülhet a bizalom, aminek helyreállítása rendkívüli energiákat emészt fel, s hiánya az egész közösség perifériára sodródását eredményezheti.

Minden nagy, országos irodalmi szervezet az esemény/kötet/presztízs hármasságát megvalósító szervezeti működés felől a másodlagosabb jellegű kiszolgáló/támogató/háttér szerepkör felé mozdul el, amire a FISZ–JAK párosnak is mielőbb hiteles választ kell adnia. A fiatalok irodalmi szervezeteinek fel kell ismerniük a közösségi kooperálás jelentőségét, amelynek révén lehetséges megszerezni mindazt a technikai és gazdasági tudást, amit más tevékenységű civil szervezetek már régóta kihasználnak, folyamatos és látványos kísérletekkel mutatva be magukat újra és újra a közönségnek.

Amíg persze a FISZ anyagi források felett diszponálhat, amíg kurátorai révén beleszólása van a Márai-programba és egyes állami díjak odaítélésébe, addig a jelentősége sem fog csökkenni az elkövetkező években. Kérdés azonban, hogy érdekvédelmi szerepe mellett hogyan tud majd a továbbiakban szakmai szempontból is erősödni – ez a mostani elnök és elnökség felelőssége. Az pedig, hogy miként tud megújulni a FISZ és a többi irodalmi szervezet, hogy lehetséges-e egyáltalán a megváltozott körülmények között a kulturális piac hagyományos szereplőinek újrapozicionálása, az elkövetkező évek nagy kérdése lehet.

APROPÓ

Vass Norbert

PAPÍRTARAJ

Gondolatok a magyar punkkönyvekről

„A punk nem halt meg!” – tájékoztatnak a tűzfalakra itt-ott helyesírási hibákkal, kusza írásképpel, egyre kevesebb meggyőződéssel fújt jelszavak. A takarékosabb ellenállók alkoholos filccel kanyarítanak bekarikázott A betűt a HÉV-szerelvények üléstámláira, hogy a főváros környékére is eljuttassák archontalansági vágyukat. Az üzenet harminc esztendeje mit sem változott. Vizuális, zenei, gazdasági, társadalmi közegünk viszont igen sokat. Manapság az számít kivételesnek, ha a metrón nem utazik velünk mohikánfrizurás fiatal, ha a zenei fesztiválok alkalmával nem ordít negyvenezer torok a nagypapakorú, hiányos hajzatú geronto-forradalmárokkal, ha nem lejmol kannás borra valót az aluljáró tarka jelvényekkel és felvarrókkal ékesített népe. A punkot – míg világvége-extázisban pogót táncolt egy rosszul világított, dohos pinceklubban – elfelejtették értesíteni, hogy a mulatság véget ért. Vagy talán éppen a saját maga keltette hangzavarban nem hallotta a gongszót: egy korszak lezárult? Így aztán a punk jó ideje hiteltelen és érvénytelen. Valóban nem halt meg, viszont megváltozott, átalakult, alkalmazkodott. És egy ifjúsági ellenkultúra esetében ez sokkal súlyosabb diagnózis az elmúlásnál. Aki manapság punkkoncertre vált jegyet, az vagy szeszgőzben nosztalgiazó nyugdíjasklubban találja magát, vagy pedig idétlen, kimódolt, trendire nyírt, Gucciba bújt műanyag-hőbörgőket lát a színpad előtt vonaglan. Valami odaveszett, ez kétségtelen. A kérdés csak az: vajon rekonstruálható-e két nemzedék távolából a magyar punk születése, hangulata? Visszaadható-e papíron az íze, a zaja? Jelen írás arra tesz kísérletet, hogy visszatekintszen a magyar punk hőskoráról könyvformában megjelent írásművekre, ezáltal felvázolja a mítoszteremtő vagy éppen a realitásvágyó emlékezés lehetőségét.

Mai szemmel kézenfekvő volna egy jobbára könnyűzenei közegben manifesztálódó csoportkultúra, gondolkodásmód irányába a rögzített hangzóanyagok, illetve – ifjúsági jelenségről lévén szó – a korabeli ifjúsági sajtóban megjelent cikkek felől közelíteni. Csakhogy a „béketábor” „legvidámabb barakkjában” nemigen születtek, születhettek effélék, hiszen a punkot az aczéli kultúrpolitika három T-je közül leginkább a tiltott kategóriába, vagy ímmel-ámmal, szemöldökráncolva és természetesen alaposan megfigyelve, besúgva a túrt kategória legaljához tartozónak sorolták. A nyolcvanas évek elején amennyire lehetett – adminisztratív eszközökkel, bomlasztással, valamint az oszd meg és uralkodj taktika kreatív alkalmazásával – igyekeztek a művelődési házak szűk termeibe szorítani a punkzenészeket és közönségüket. Így a punkokról és az őket ért inzultusokról elsősorban az úgynevezett második nyilvánosságból, vagyis a nyolcvanas évek szamizdat kiadványaiból, illetve az évtized második felétől létező fanzine-kultúra kézzel sokszorosított csináld-magad oldalairól értesülhetett a szűk körű olvasótábor. Ám a tiltások ellenére azért a KISZ irányításával működő Ifjúsági Magazin vagy a Magyar Ifjúság hasábjain is közöltek írásokat a magyar könnyűzenében szárnyait bontogató legújabb hullámról a bátor szerkesztők. (Ne feledkezünk meg továbbá az állambiztonság irattárában található – afféle belső szamizdatként funkcionáló –, egyre hízó, az előzőeknél jóval vastkosabb korpusról sem, amely a punkokról szóló besúgóí jelentésekből, megfigyelésekből, nyomozati anyagokból és bírósági jegyzőkönyvekből áll.) A művészet világában általános jelenség, hogy az új formáknak, új utakon járó nemzedékeknek a kortárs kritikugeneráció közül kerülnek ki az értelmezőik, elemzőik. Nincs ez másképpen a magyar punk esetében sem, melyről az első hosszabb, könyvfejezetnyi leírások a nyolcvanas évek zenei újságíróinak tollából kerülnek ki. Sőt a nyolcvanas évek honi undergroundjának a mai napig elenyésző a körön kívüli értelmezője.

Kötetbe szerkesztve legkorábban Sebők János *Magyar-rock 2.* című, a Zeneműkiadó gondozásában 1984-ben megjelent könyve elemzi a hazai punkot. „A könyv útikalauz, emlék- és vitairat egyszerre [...] melyben a rock sajátos, kelet-európai fejlődési útját vázolja a szerző” – ígéri a fülszöveg. Azt pedig, hogy a sajátosan magyar punk-moddellről is szó esik majd a könyv lapjain, a borítón látható bőrkabáttra aggatott LGT- és EDDA-kitűzők mellett feszülő Beatrice- és Bizottság-jelvény előlegezi. Sebők korábban, *A Beatlestől az Új Hullámig:*

A rock a betvenes években című kötetében már foglalkozott a punk-jelenséggel; akkor angolszász gyökereit vette számba. A punk a tengerentúlon – tudjuk meg tőle – elsősorban a kiüresedett és elszemélytelenedő zenei-művészeti formákat kérdőjelezte meg lendületével, közvetlenségével. A vad, féktelen, anarchista brit zenekarok pedig a munkanélküli, a társadalom peremére szorult fiatalokat szólították meg. Nihil és düh. E kettő egyaránt kellett a „fejléhorgasztott hetvenes évek” popzenei állóvizében szocializálódott magyar ifjúságnak is. A „Nyugat propagandagépezete” punknak nevezett szinte minden munkanélküli, unatkozó, lődörgő, polgárokat pukkasztó fiatal zenerajongót. A béketáborban azonban nem létezett munkanélküliség, de polgárság se igen. Így számukra csak a lődörgés és a pukkasztás maradt. Ott a gumibot, itt a Kádár-kolbász.

Minden évtizedben új poptrend bont zászlót – tájékoztatja olvasóját Sebők, ám éles szemmel azt is látja, hogy kéziratának lezárásakor, 1983-ban a nyolcvanas évek aktuális és releváns örülete máris divattá hígult. A punk Nagy-Britanniához hasonlóan Magyarországon is alulról indult. Tejfelesszájú gimnazisták és iparitanulók bérházak

alagsori közös helyiségeiben biflázták Sid Vicious basszustémáit. De az is előfordult, hogy néhányan ösztönösen találták te libe a korszellemet. Sebők szerint ilyen volt a könyvében ezért külön fejezetet kapó, általa a honi punk előőrskének tartott Beatrice ze-

Beatrice-koncert 1981-ben

nekar. A könyvben idézett beszélgetésben Nagy Feró készséggel ismeri be: kezdetben fogalmuk sem volt róla, hogy egyáltalán létezik olyan, hogy punk. Először kényszerűségből és üzleti rést sejtve kezdtek csöves fiataloknak zenélni. A köztük és közönségük között lévő sorsközösséget, a margó-létet csak később ismerték fel. Sebők „szociografikus rocknak” nevezi a Beatrice zenéjét, a zenekar jelentőségét pedig az Illés zenekar – Cseh–Bereményi sorba illeszthetőnek véli.

Rámutat, hogy dalaik pontos hangulati tablót rajzolnak fel a hetvenes évek végéről, ám egyszersem meg is kérdőjelezi a korszak norma- és értékrendszerét.

Amint tisztázta az előzményeket, Sebők hozzálát a kis magyar punkörténet bemutatásához. Fontos korszakhatárnak tartja a Bizottság 1980. augusztusi debütálását, valamint az URH és a Balaton zenekarok szeptemberi, a Kulich Gyula téri Pszichiátriai Intézet udvarán rendezett bemutató koncertjét is. Nem feledkezik meg Chris Bohn, az NME című, irányadó brit zenei szaklap újságírójának budapesti látogatásáról sem, hiszen a honi underground hírért Bohn vitte el a nagyvilágba. Sebők említi a színtér szempontjából igen fontos választóvonalat jelentő 1981. márciusi tatai tanácskozást is. A szakmai-politikai találkozón Tóth Dezső kulturális miniszter-helyettes szörnyülködve, tajtékozó homlokkal számolt be a punk és az underground pestiséről, a szakma, vagyis a különbekéit addigra megkötő, a falakon belülre kerülő és ott saját ostromáról azonosít meg is feledkező sztárok pedig sértődötten zárkóztak el a „fiatal amatőrök” hangjától. Az igazi tehetségekre látszólag semmi szükség nem volt, hiszen az MHV (Magyar Hanglemezgyártó Vállalat) 1981 nyarára legyártotta saját kozmetikázott, kimért és unalmas kvázi-undergroundját. A cég olyan zenekarokat karolt fel, mint a KFT, a GM49, a Fórum vagy a Solaris. A zenekar-alapítási láz ennek dacára sem csillapodott. Sőt Sebők megfigyelése szerint 1982 nyarán tetőzött.

Az eseménytörténet felskiccelése után a szerző röviden szociológiai szemszögből is a jelenség mögé néz. Szerinte a punk elterjedésében és népszerűvé válásában a hazai és nemzetközi politikai helyzet megváltozása játszott kulcsszerepet. A nyolcvanas évek elején ugyanis több szempontból romlottak nálunk a tizenévesek és a fiatal értelmiségiek életkörülményei. Nőtt a fiatalok öngyilkosok, alkoholisták és elmebetegének száma, az országban háromszázezer válási árvát tartottak számon, válságban a család és az értékek. A korszakban mindenképpen batornak számító érveire alapozva Sebők végső konklúzióként a punkot ennek a veszélyeztetett léthelyzetnek a kivételéseként, egy nemzedék válságtermékeként, SOS-jelzéseként értékeli.

Ezt követően Sebők kategorizálja, típusokra osztja a színtér előadóit. Hangjuk, közegük és közönségük figyelembe vételével rajzolja fel a hazai punk családfáját. Megállapítja, hogy az általa a Kassák

Klub lázadóinak nevetett art-punk vonulat (URH, Kontroll Csoport, Balaton, Vágtázó Halottképek, Bizottság) gyökereit a hazai underground hagyományban, illetve a képzőművészeti és filmstúdiók környékén kell keresnünk. Ezek a zenekarok mindahányan az intellektus irányából érkeztek, és a zenében találták meg a gondolataik számára adekvát és termékeny közeget. A Kassák Klub-os bandák indulásával szinte egyszerre egy másik támadás is indult a zenésztársadalom sztárvilága, valamint az ifjúsági kultúra érték- és normarendszere ellen. A dühös, szabadszajú és elégedetlen panelpunk. Az „alsó tízezer” hangja. A középiskolákban tömegesen játszották a szedett-vedett hangszereken kísért egyszerű dallamokat. Ezt a zenélési lázat Sebők a hatvanas évek beat-hőskorszakához hasonlítja. Ha többet nem is tettek az őszinte punkdalok – írja –, de legalább helyreállították a rock és a tizenévesek közti természetes kapcsolatot. És tizenöt év után ez nem kevés. Noha egyik-másik zenekar öltözködése és színpadi viselkedése akár okot is adhatott az általánosításra, azért – áll ki a szerző a kordivat szerint zenélők mellett – szó sincs kiforrott politikai koncepcióról, eszmeiségről. A punk – írja – a fiatalok számára pótcselekvés, szerepjátszás csupán.

Sebők könyve ígéretéhez híven vitairattal zárul. Utószavában azt írja, ideje lenne végre kitergetni a magyar rock szennyesét. Ne feledkezzünk meg arról, hogy ez a mondat is megjelent nyomtatásban, vagyis a rendszer részét képezte. Így válik igazán rémisztővé. A könnyűzene helyzete – állítja Sebők – kézírata lezárásának idején tisztázatlan, sorsa intézményi szinten, rokon- és ellenszenvék mentén dől el, holott milliós tömegeket érint és érdekel. A punk persze radikális szimbólumhasználata és dalszövegei miatt sokkal szűkebb körhöz jut el. Sebők azonban – cikkei és könyve hatására – alaposan összerúgta a port a könnyűzenei intézményrendszer vezetőivel. A témában írt következő kötete voltaképpen másról sem szól, mint erről a harcról.

A 2002-ben megjelent *Rock a vasfüggöny mögött – Hatalom és ifjúsági zene a Kádár-korszakban* című könyv mottójául Sebők az URH *Ki akarja nyírni a doktor* című dalának szövegét választotta. A nóta megszólítottjaként nem nehéz felismerni az MHV mindenható márkamedzserét, Sebők régi nemezisét, dr. Erdős Pétert. A szocializmus megkerülhetetlen popmedzserének, Erdős doktornak ügye volt a könyv címlapján egy hatalmas szem látókörében álló Nagy Feróval és a CPg-s Haska Bélával is. Erdős sorsokról, egzisztenciák-

ról döntött egy laza tollvonással. Az előszóban Sebők régi tartozásáról számol be. Arról ír, hogy a *Magya-rock* idején, annak főhőseihez hasonlóan neki is volt mit a sorok közé rejtjenie. Most, hogy lehullott a Vasfüggöny szemellenzője, talán sikerül tisztábban lát(tat)ni a korszak viszonyait. Olvasóként úgy érzem, ez ebben a kötetben nem sikerült neki. A szerző nemcsak bekezdéseket, de szinte komplett fejezeteket vesz át majd' húszéves opuszából. Újdonságot szinte csak a kötetben közölt, az ifjúsági sajtó és az MHV-vezetés pengé váltása kapcsán, belső használatra készült utasítások jelentenek. Sebők megírja továbbá előző kötetének születéstörténetét, ismét szóba hozza a „nagy generáció” árulását a tatai rockfórumon, azonban – alighanem személyes érintettsége okán – nem lát és nem is jut tovább a szamizdat-kiadványokból és más, azóta megjelent könyvekből (itt ott pontatlanul) kimásolt dokumentumok beillesztésénél. Külön fejezetben ismerteti a szennyhullám-ügyet, amely nem sokkal előző kéz-

A CPg együttes
(Bánkuti András felvétele)

iratának lezárását követően robbant ki. A CPg zenekar részéről személyesen is megszólított Erdős doktor („Erdős Péter, kurva anyád...”) *Felszólalás a szennyhullám ügyében* címmel jelentetett meg valótlanosságokat és féligazságokat tartalmazó röpiratot a *Kritika* 1983/7. számában, amelyre a pártukáz értelmében az ügyben érintett Sebők János válaszolhatott, ugyanott. A kötetben mindkét filippika hiánytalanul olvasható. A punk magyarországi be(nem)fogadástörténete szempontjából sokkal fontosabb azonban a személyes sárdobálásnál, hogy Erdős cikkének megjelenésével szinte egy időben indul hajtvadászlat a punkzenészek ellen.

Sebők ennek folyományát, vagyis az úgynevezett punk-perек történetét is kötetébe foglalja. Számos hibával. A perbe fogott szegedi CPg együttes gitárosát például hibásan, de következetesen Bosnyák Zoltánnak nevezi. (Annak ellenére, hogy a *Beszélő*ből könyvébe átmásolt szövegben helyesen, Benkő Zoltánként szerepel a zenész...) Szintén helytelenül a CPg elleni első perként tünteti fel a Benkő ellen

közösség megsértése ügyében indított eljárást. A zenészt az utcán igazoltatták, a nála lévő magnókazettán pedig a Szabad Európa Rádió adására lettek figyelmesek a vájt fülű BM-dolgozók. Az ügynek tehát a CPg zenekarhoz semmi köze. Az utóbbi hibából az is következik, hogy az együttes ellen lefolytatott – börtönbüntetéssel végződő – bírósági ügyet, szintén helytelenül, „a CPg elleni második per”-ként tárgyalja Sebők. A további hibák sorolásánál érdekesebb lehet az Erdős–Sebők-meccs utóélete. A haragosok ugyanis szorítóba is mentek, ha csak szimbolikus értelemben is. Verbális ütésváltásuk Friderikusz Sándor *Szigorúan nyilvános* című, 1987-ben megjelent könyvében olvasható. A könyv arról is tudósít, a párbaj közönsége Sebőköt hozta ki a viadal győzteseként. Erdős egyebet nem tett hozzá a történetekhez: a *Hogyan készül a popmenedzser? – Erdős Péterrel beszélget Acsay Judit* című, halála évében, 1990-ben megjelent kötet *Visszatekintünk egy sajtóbáború dokumentumaira* című fejezetében mindennemű kommentár nélkül közli a szennyhullám-ügy nyilvánosság előtt zajló levelezését.

Erdős Péter

A korszak és a színtér másik elkötelezett krónikása a Sebőkhöz hasonlóan zenei újságíróként indult Szőnyi Tamás. Szőnyi két kötetben, élvezetes, könnyed stílusban, példás alaposággal tekintette át a hetvenes évek végének és a nyolcvanas évek elejének zenei trendjeit az Egyesült Államoktól a Brit-szigeteken át az öreg kontinens koncerttermeivel bezárólag. Az 1992-ben megjelent második kötet (*Az új hullám évtizede 2.*) külön fejezetben ismerteti a magyar zenekarokat. A szerző előrebocsátja, hogy eddigi módszertanával, a rögzített felvételek felől, lemezről lemezre felvázolt pályáival együtt – a sajátos hazai helyzetből adódóan – nem menne sokra. Felvetését egy kérdéssel egészíthetjük ki: vajon barázdák közé gyömmöszölhet-e ez a színpadon, a pinceklubok izzadságából, a közönség eksztázisából és a recsegő erősítőkből megszülető, egyszerű hangulat? Nehéz lenne erre válaszolni. Mindenesetre tény, hogy nemigen maradt ránk más, mint többszörösen másolt kazetták és halványuló emlékek.

Szőnyei a punk magyarországi megszületését a Spions zenekar 1978. január 15-i Anna Frank- emlékestjéhez köti. A Molnár Gergely vezette, mindössze három alkalommal fellépő, a neoavantgárd-underground szellemi-művészeti áramlathoz tartozó zenekar vitathatatlanul termékeny hatással volt a nyolcvanas évek honi art-punk csapataira. A másik nagy punk-ősként Szőnyei a szintén 1978-ban bemutatkozó Vágtázó Halottkémeket (VHK) jelöli meg. Szerinte a VHK kétségkívül punk-rockot játszott, de nem a forma, hanem a zenéjükben rejlő energia miatt. A Grandpierre Attila vezette együttes

Korai VHK-koncert

nem ritkán fülsértő muzsikájának legfontosabb eleme ugyanis a spontaneitás. Dalaik a színpadon születnek, de ott meg is halnak. A VHK az ősi, sámánisztikus révületzenéből is merít. Szőnyei szerint a hetvenes évek eltörlésének jelszavával színpadra lépő zenekarokban közös volt, hogy

másodlagossá váltak számukra olyan, addig fontos értékmérők, mint a hangtechnika, a szólógitáros kvalitása vagy a zajos siker. Sokkal fontosabbnak érezték, hogy aktuális, személyes üzenetet juttassanak el közönségükhöz. Ennek érzékeltetésére Szőnyei a fentebb is emlegetett Chris Bohn cikkéből idéz: „Életerős zenéjük ugyanúgy hazavágja a hivatalosan támogatott együttesek esetlen rockját, ahogy a punk teremtett tiszta levegőt nálunk pár évvel ezelőtt.” *Az új hullám évtizede 2.* számtalan dalszövegidézzel fest plasztikus korpépet a hazai art-punkról, portrét skiccel annak minden jelentősebb figurájáról. A társzművészeti (filmes, képzőművészeti, irodalmi) utalásokkal színesített tabló nem felejt el pár szót szólni a rajongók által rajongóknak készített fanzine-kultúráról sem.

2005-ben megjelent, monografikus igényű munkájában, a *Nyilván tartottak – Titkos szolgák a magyar rock körül* című kötetben Szőnyei még egyszer, még részletesebben körüljárja a témát. A könyv bevezetőjében arról tájékoztat, hogy eredetileg az Ungvári Tamás által megkezdett (*A rock mesterei – Az ellenkultúra kultúrtörténete*, 1974), majd Sebők János (*Magya-rock 1–2.*, 1982 és 1984) és saját maga (*Az új*

hullám évtizede 1–2., 1989 és 1992) által továbbvitt rock-krónikaírás fonalát tervezte a kilencvenes évekre kiterjeszteni. Az *Ezredvégi Nirvânia* (utalás a Spions *Nirvânia* című dalára) munkácimen megkezdett kézirat azonban mindmáig nem készült el. Helyette egy hiánypótló, megkerülhetetlen, alapos és vaskos kézikönyvet adott a kezünkbe Szőnyei, amely 1960-tól 1990-ig vizsgálja az állambiztonsági könnyűzene iránti érdeklődését. A Történelmi Hivatal (ma Állambiztonsági Szolgálatok Történelmi Levéltára) anyagait, valamint az MSZMP és a KISZ iratait őrző levéltárakban végzett kutatásai során közel hatvan ügynöki munkadossziében talált zenészekkel és közönségükkel kapcsolatos jelentéseket. Fontos megjegyezni, hogy a kutatható iratanyag a keletkezett összes dokumentumnak csak a töredékét képezi. Naponta kerülhetnek elő új, akár az egész történetet más megvilágításba helyező vagy legalábbis árnyaló dossziék. Arról se feledkezzünk meg, hogy a Kádár-rezsim állambiztonsága által a mai kutatókra hagyományozott iratanyag virtuális valóságképet hordoz, sőt nem ritkán hazugságokkal, ellentmondásokkal teli. Szőnyei azonban tisztában van a feltárhatóság határaival és buktatóival. A papír-valóságot ezért könyvében interjúk, visszaemlékezések betoldásával igyekszik árnyalni.

A kötet lapjain Wahorn András, a Bizottság zenekar tagja úgy jellemzi a nyolcvanas éveket, hogy „Sose lehetett tudni, mi van”. Úgy vélem, ebben a világban ez lehetett a legrémisztőbb. A határok napról napra változtak. Ami igaz volt hétfőn, kedden már hazugságnak mondták, és talán annak is gondolták a hatalom emberei. Szőnyei könyve az ő szemszögükből, besúgóí jelentések idézésével rajzolja fel a fővárosi underground helyszíneket. Megismerhetjük a tégláktól hemzseggő Bercsényi Klubot, a Kassák Művelődési Házat, a Ganz Mávág Művelődési Házat, a Kozák téri Ifjúsági Központot és az Almássy téri Szabadidő Központot. A zenészek visszaemlékezéseiből pedig a fellépések bizonytalansága, az ostor és méz politikája, a népművelői hiúság és a hivatalos parancs paradox összetalálkozása tárul fel. Szőnyei bemutatja a Magyar Hanglemezzgyártó Vállalat és a fellépési engedélyek kibocsátásával foglalkozó Országos Rendező Iroda működését is. A rendkívül informatív kötet talán egyetlen, bosszantó hibája az, hogy a szerző számos esetben következetlenül szerkesztő. A főszövegben nagy mellékszálakat, a fősodor szempontjából lényeges információkat viszont nem ritkán csak a jegyzetapparátusban tünteti fel. Ez kicsit zavaró ugyan, a könyv mindazonáltal megkerül-

hetetlen a téma iránt érdeklődők vagy akár az azt kutatók számára. Mindkét csoportnak jó hír lehet, hogy Szőnyei Tamás manapság is naponta végez levéltári kutatásokat. Hamarosan talán egy még teljesebb kötetrel örvendezteti meg olvasóit.

Új kötetet Pozsonyi Ádám is ígért 2001-ben megjelent *A Lenin-szobor helyén bombatölcsér tátong – A magyar punk története (1978–1990)* című opuszában. Szó, mi szó: azóta jelentek is meg kötetei, azok viszont inkább az említett kiadványban is megcsillantott groteszk-humoreszk hagyományt emelik még magasabb polcra, semhogy holmi punk-számbavétellel foglalatoskodnának. Pozsonyi munkája témáján túl kulalakját, hangulatát és hangvételt tekintve is kiköpött punk-könyv. A *Lázadásom története* című fejezetben a szerző saját punk-élményét dolgozza fel. Az irodalmi igényességgel megírt, memoárszerű életképek testközelből kínálnak bepillantást a nyolcvanas évek fővárosi punk-életének eseménydús, pökhendi hányavetiségébe. Pár perces groteszkjei nyomán beleszagolhatunk abba a zárt és érdekes világba, amelyben „a vagányság elsőszámú és legnépszerűbb ismertetőjegye az együttes”. Pozsonyi kedélyes öniróniával, tűpontosan emlékszik vissza a csoportképző öltözködésmód szigorú szabályaira. Részletelesen ír a bakancsvivatról, a cipőfűzőszín-skála jelentésmezejéről, nadrágfelhajtási módszerekre tanít, és persze nem feledkezik meg a lázadók büszkeségéről, a taréjról sem. A könyv második része *A magyar punk története* alcímet viseli. Benne a szerző az 1981-es tatai tanácskozástól a Fekete Lyuk nevű szórakozóhely – a szerző által kétesnek vélt – 1989-es kanonizációjával beköszöntő „Lyuk-korszakig” tekint végig a honi punkmezőnyön. Amennyiben a téma szempontjából releváns egy ilyen szempont: kellő alapossággal. Emellett mérhetetlenül és vállaltan szubjektív szemüvegen keresztül, az udvariaskodás mellőzésével.

Pozsonyi az első, aki elkülöníti és jellemzi a magyar punk nemzedékeit. Az 1980–83 között ténykedő első generáció jelentőségét a botránykeltésben, a régi klisék elvetésében, lerombolásában látja. Az 1984–87 között zenélő második nemzedék muzsikájában már felismeri az erős basszussal és melankolikus szólógitárral leírható, sajátosan magyar punk-karaktert, viszont rövid virágba borulása után a szcéna bomlásnak is indult. Ezt az 1988–90 közötti időszak ismeretéből tudjuk meg, amikor a korszakban aktív punkzenészként tevékenykedő szerző véleménye szerint mind az artistikusság, mind pedig a rendszerellenesség kiköpött a hazai bandák dalaiból. Pozso-

nyi Ádám számára a punk elsősorban művészeti forradalom. Ebből a szempontból tekint vissza a zenekarokra, ebből az irányból ítéli meg az eseményeket is. Az egyedülálló, közel harmincoldalal dalszöveg-melléklettel kiegészülő könyvvel sokan (páran azok közül a „régicocok” közül is, akikkel jelen sorok írójának volt szerencséje beszélgetni) elégedetlenek. Hibáktól hemzsegőnek, ténytorzítóknak mondják. Én viszont úgy vélem, a könyv remekül festi meg a korszak és a közeg hangulatát, ugyanakkor tükröt is tart a nyolcvanas évek (és minden idők) fiatal kívülállói számára. Mivel azóta sem tetszettek tetszősebb punkkönyvet csinálni, azt gondolom, a Pozsonyi-kötet máig a legszórakoztatóbb olvasmány a témában.

Ha sorra vesszük a hazai punkról született írásokat (ebben a dolgozatban helyhiány okán nem szóltunk sem az *Amerika kiadó* című, Menyhárt Jenővel készített interjúkötetről, sem Havasréti József kommunikációtudományi, médiumhasználati szempontú tanulmányairól), azért maradhat némi hiányérzetünk. Nem olvashattuk a túlsó oldal, a hatalom embereinek véleményét, az ő punk-élményüket, vagy talán helyesebb, ha úgy fogalmazok: punk-frászukat. Érdekes volna az állambiztonság, a KISZ vagy az MHV, a koncerteknek helyet adó művelődési házak vezetőinek, beosztottainak szemszögéből is megismerni a magyar punk krónikáját. Ez azonban egy jövőbeni tanulmány, esetleg egy teljes kötet feladata lesz.

Apropó Sebők János: *Magyar-rock 2.* (Zeneműkiadó Vállalat, Budapest, 1984); Sebők János: *Rock a vasfüggöny mögött – Hatalom és ifjúsági zene a Kádár-korszakban* (GM & Társai, Budapest, 2002); Szőnyei Tamás: *Az új hullám évtizede 2.* (Katalizátor Iroda, Budapest, 1992); Szőnyei Tamás: *Nyilván tartottak: titkos szolgák a magyar rock körül, 1960–1990* (Magyar Narancs – Tihanyi-Rév Kiadó, 2005); Pozsonyi Ádám: *A Lenin-szobor helyén bombatölcsér tátong – A magyar punk története (1978–1990)* (szerzői kiadás, Budapest, 2001)

(A szerző a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Történettudományi Doktori Iskolájának hallgatója)